

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NIyR) bind 7)

KJØPMANNSGATA 20-26 (FOLKEBIBLIOTEKSTOMTA)

EIGARINNSKRIFTER. a. Merkelappar.

[799] N-29918 (Tidlegare omtala: Hagland 1988a: 147, 149, 156; 1988b: 17, 22; 1988c: 48, 50, 60; 1989: 93, 96; 1990b: 18, 25f, [40]; 1991: 68; Sanness Johnsen 1981: 123; NIyR VI: 179, 199, omtala som A164; Seim 1990: 343; 1991b: 27f; Christophersen 1998: 27, 32.)

Innskrifta står på eit ovalt forma eigarmerke av tre med hol for feste, 98 mm langt, frå 20 til 40 mm breitt og 5 mm tjukt. Funnet vart gjort i 1975, felt FF i hovudfase 7, som kan daterast arkeologisk til perioden mellom ca. 1175 og 1225. Det er runer på den eine breisida av merket og ein maltesarliknande kross på den andre. Innskrifta dekkjer ikkje heile flata dei står på. I gjennomsnitt er runene 30 mm høge, og innskrifta er 43 mm lang. Runene er dobbeltskorne og svært tydelege. R. 6 har open boge med kvist. Ordskiljemerket mellom r. 6 og 7 har tre punkt.

Þ I N Þ I R :

þ i u þ a r : a

Þjóðarr/Þjúðarr á. 'Tjodar eig'.

Eit spørsmål som naturleg melder seg ved denne innskrifta, er om sekvensen **iu** skal tolkast som diftongen /iú/ eller /ió/. Mannsnamnet *Þjóðarr* er totalt sett lite belagt. Lind (1905-15: 1124) har det frå Landnámabok og opnar elles for at det er dette namnet som dannar førstelekken i gardsnamn som *Tjodstad*, *Thyodhastadir* o.l. I den samanheng nemner han forma *Tiwðastadir* som belegg. Belegga er frå Jämtland 1403 og 1410 (DN IX: 197 og DN XVI: 60) og refererer til same staden, noverande Köstad i Alsen, Jämtland. Flemström (1972: 134) meiner vi her har eit "fornsvenskt mannsnamn *Thiude*", men utviklar ikkje synspunktet nærare. Skrivemåten i dei jämtske døma frå 1400-talet er vel litt for uviss til at det kan leggjast alt for mykje i dei. Forma på det aktuelle gardsnamnet i dag skulle vel helst tilseia at diftongen har vore /jó/, jamvel om det finst parallelle døme med overgang frå /jú/ til /ø/ (jf. Seip 1954: 232f).

Skiljet mellom /jú/ og /jó/ synest ikkje eintydig å gå som eit språkskilje mellom austnordisk og vestnordisk i posisjon føre stemd dental spirant (/ð/). Seip (1954: 233f) gir fleire belegg for slik veksling innanfor det vestnordiske språkområdet, men dei er likevel alle atskilleg yngre enn det denne innskrifta må vera, og nokre av dei er kanskje ikkje godt

nok dokumenterte som norske former (jf. Hagland 1988c: 68). Ut frå språktilhøva i dag kan det også vera grunn til å rekna med at det har eksistert ein isogloss mellom former med /jó/ og /jú/ innanfor det vi kallar trøndsk målområde. Former som *skjór* og *skjúr* f synest å gå attende på kvar sin av dei nemnde diftongane. Her er det slik at former som synest å gå attende på /jó/, er nytta i den sørlege delen av målområdet, medan former som lyt gå attende på /jú/, er nytta i den nordre delen, irekna fosenmåla (Kruken upubl. 1983: 44). Prinsipielt sett kan det difor tenkjast at også mannsnamnet *Þjóðarr* har hatt ei sideform *Þjúðarr* i delar av Trøndelag, evt. i Jämtland, så tidleg som aktuelt er for denne innskrifta.

Spørsmålet om lydverdien av sekvensen **iu** i innskrifta her bør likevel av metodiske grunnar ikkje sjåast isolert frå resten av det funnmaterialet som her er aktuelt. Vi har sett at **u** har ei særskild stilling i dette merkelapptilfanget i og med at lydverdien av teiknet så ofte har lydverdien /o/ eller // (jf. N795 ovanfor). Innskrifta her vil såleis kunna falla vakkert inn i eit mønster som gjeld i dette spesielle funnmaterialet.

Jamvel om namnet er lite belagt, vil det kunna sjåast som ei vest-norrøn form *Þjóðarr*, like gjerne som ei aust-nordisk form *Þjúðarr*. Spørsmålet om proveniens for dette merket kan såleis synast å stå spesielt ope (jf. også Seim 1991b: 26).

Figuren eller krossen på side b av merket har venteleg hatt funksjon som bumerke e. l. slik at eigarforholdet har hatt dobbelt markering på liknande vis som vi truleg har det i N787 ovanfor.